Адыгэ макъ

№15 (19780)
2011-рэ илъэс
ШЭМБЭТ
ЩЫЛЭ МАЗЭМ и 29-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ЦIЫФЫМРЭ ИФИТЫНЫГЪЭХЭМРЭ

Апэрэу Адыгеим щызэхащагъ

«ЦIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ Iофхэм язытет зыфэдэр: цIыфхэм яфитыныгъэхэм иинститут хэхъоныгъэхэр ышIынхэмкIэ къэралыгъо органхэм ыкIи общественнэ организациехэм мэхьанэу яIэр» зыфиIорэ дунэе конференцием тыгъуасэ Мыекъуапэ къыщызэIуахыгъ. Iофтхьабзэм кIэщакIо фэхъугъэх цIыфхэм яфитыныгъэхэмкIэ Уполномоченнэу УФ-м щыIэм дэжь щызэхащэгъэ Экспертнэ Советыр, Конрад Аденауэр ыцIэ зыхьырэ Фондым икъутамэу тикъэралыгъо щыIэм ыкIи цIыфхэм яфитыныгъэхэмкIэ Уполномоченнэу АР-м щыIэ Анатолий Осокиныр.

Мыщ фэгъэхьыгъэ зэхахьэу Адыгэ къэралыгъо университетым инаучнэ библиотекэ щыкIуагъэм хэлэжьагъэх Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Муратэ, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Ивановыр, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адамэ, общественнэ организациехэм ялIыкIохэр, нэмыкIхэри.

Конференцием ипэублэ АР-м и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан ыцIэкIэ къызэрэугъоигъэхэм шIуфэс къарихыгъ АР-м и Правительствэ ипащэ. Демократиер ыкIи цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ мы Iофтхьабзэм шIуагъэ къытынэу зэрэщыгугъырэр ащ къыIуагъ. Iофыгъоу зытегущыIэщтхэр къызэрыкIоу зэрэщымытыр къыхигъэщызэ, зэкIэ рахъухьагъэр къадэхъунэу къафэлъэIуагъ.

Европэм мы лъэныкъомкIэ опытэу IэкIэлъым къызэрэугъоигъэхэр щигъэгъозагъэх Аденауэр ыцIэ зыхьырэ Фондым ипэщагъэу, адвокатэу, докторэу Хайнц-Альфред Бюллер. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм пае зэхащэгъэ фондым икъутамэ илъэс 20 хъугъэу Москва ыкIи тIэкIу шIагъэу Санкт-Петербург Iоф ащашIэ. ГумэкIыгъоу, щыкIагъэу щыIэхэр зэгъэшIэгъэнхэм ыкIи амалэу щыIэмкIэ дэгъэзыжьыгъэнхэм апае Урысыем ишъолъыр зэфэшъхьафхэм конференциехэр ащызэхащэх. Ахэм зэу ащыщ Адыгеири.

Конференцием икъызэIухын ыуж УФ-м ицIыфхэм яфитыныгъэхэмкIэ и Уполномоченнэ и Аппарат ипащэ игуадзэу Г. Кунадземрэ Хайнц-Альфред Бюллеррэ республикэм и СМИ-хэм апае пресс-конференцие къатыгъ.

Непэ обществэр анахь зыгъэгумэкIырэ лъэпкъ ыкIи дин зэфыщытыкIэхэм, цIыфхэм яфитыныгъэхэр Урысыем къызэрэщаухъумэхэрэм уигъэрэзэнэу щытмэ, мы лъэныкъомкIэ Темыр Кавказым хэхьэрэ субъектхэм яIофхэм язытет, нэмыкI упчIабэхэм хьакIэхэм игъэкIотыгъэ джэуапхэр къаратыжьыгъэх.

Конференцием мэфитIум къыкIоцI кIощт, нэужым зэфэхьысыжьхэр ашIыщтых.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъэх.

ХапIэхэр ятыгъэным телъытагъ

УФ-м и Президентэу Д. Медведевым Федеральнэ ЗэIукIэм фигъэхьыгъэ Джэпсалъэм пшъэрылъэу къыщигъэуцугъагъ кIэлэцIыкIубэ зиIэ унагъохэм, унэгъо ныбжьыкIэхэм зычIэсыщтхэ унэхэр зыщашIыщт хапIэхэр пкIэ хэмылъэу ятыгъэнхэ зэрэфаер ыкIи УФ-м ирегион пстэуми а IофшIэныр ащегъэжьэгъэнэу. УФ-м и Президент иунашъо сыдэущтэу тиреспубликэ щагъэцэкIэжьыра? А упчIэмкIэ джырэблагъэ зыфэдгъэзагъ АР-м мылъку зэфыщытыкIхэмкIэ и Комитет итхьаматэ игуадзэу Iэшъхьэмэфэ Алый.

Ащ къызэрэтиIуагъэмкIэ, Урысыем исубъект зырызхэм мы къиныгъом епхыгъэ опытэу яIэм къыпкъырыкIыхэзэ, АР-м иминистрэхэм я Кабинет кIэщакIо фэхъуи, a Iофыгъом епхыгъэ законопроектым игъэхьазырын фежьагъэх УФ-м и Президент Федеральнэ ЗэIукIэм фигъэхьыгъэ Джэпсалъэм a Iофыр къыщиIэтыным ыпэкIэ. Законопроектэу къызэтынэкIыгъэ 2010-рэ илъэсым икIэуххэм адэжь АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм рахьылIэгъагъэм зэригъэнафэрэмкIэ, зычIэсыщтхэ унэхэр зыщашIыщтхэ хапIэхэр пкIэ хэмылъэу зэратыщт цIыф купхэм ахэхьэх сабыищым къыщымыкIэу зыщапIурэ унагъохэр, зыныбжь илъэс 35-м шIомыкIыгъэ унэгъо ныбжьыкIэхэр ыкIи къуаджэм исоциальнэ сферэ илъэситфым къыщымыкIэу Iоф щызышIагъэхэр.

Законопроектым изэхэгъэуцон хэлэжьагъэх АР-м икъэралыгъо хэбзэ гъэцэкIэкIо органхэм, АР-м и Парламент, зишIоигъоныгъэ хэлъ нэмыкI къулыкъухэм ялIыкIохэр. Законопроектыр АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм зиштэкIэ, чIыгу Iахьхэр ятыгъэнхэм шIыкIэу пылъыщтыр министрэхэм я Кабинет ыгъэнэфэщт.

ЕЛБЭШЭ Руслъан.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, тыкъэзыуцухьэрэ дунаим зэрар фэмыхъурэ производствэм шIуагъэу къытырэм зыкъегъэIэтыгъэным ышъхьэкIэ иIахьышхо зэрэхишIыхьэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Грицкевич Еленэ Алексей ыпхъум,** ОАО-у «Адыггаз» зыфиIорэм икъутамэу «Гиагинскрайгазым» идиректор.

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, потребитель кооперацием ихэхъоныгъэ иIахьышхо зэрэхишIыхьэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Къадэ Аслъан Мэдинэ ыкъом,** обществэу «Кооператор» зыфиIорэм итоваровед.

Нэбгырэ 315-мэ **афатIупщыгъах**

Адыгеим и Правительствэ Хэгъэгу зэошхом иветеранхэм псэупIэ ятыгъэным епхыгъэ Iофтхьабзэхэр лъегъэкIуатэх. IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэхэмкIэ Министерствэм ипресс-къулыкъу къызэриIуагъэмкIэ, 2005-рэ илъэсым игъэтхэпэ мазэ и 1-м нэс пстэумкIи чэзыум хэуцогъагъэр ветеран 372-рэ. Ахэм ащыщэу 315-м зэтыгъоу атырэ ахъщэ IэпыIэгъур афатIупщыгъах. Ащ пстэумкIи сомэ миллион 224-рэ мин 532-рэ пэIуагъэхьагъ. Нэбгырэ 295-м ахъщэ IэпыIэгъур къызыфагъэфедэзэ, псэукIэ амалэу яIэр нахьышIу ашIыгъ, нэбгырэ 20-р мы уахътэм унэу къащэфыщтым икъыхэхын, тхылъхэм ягъэхьазырын ауж итых.

УФ-м и Президент иунашъокIэ 2009-рэ илъэсым ибэдзэогъу мазэ къыщыублагъэу ветеранхэм псэупIэ къазэраратыщтыгъэ шапхъэр квадратнэ метрэ 36-м нагъэсыгъ. УФ-м регинальнэ хэхъоныгъэхэмкIэ и Министерствэ Адыгеим къызэрэфигъэнэфагъэмкIэ, квадратнэ метрэм сомэ 19800-рэ ыуас. Ащ къыпкъырыкIыхэзэ къалъытагъэу сомэ 712800-рэ ахъщэ IэпыIэгъоу ветеранхэм араты. Джащ фэдэу псэупIэхэм якъыхэхынкIи, тхылъэу ищыкIагъэхэм ягъэхьазырынкIи ветеранхэм IэпыIэгъу агъоты.

ГъогукIэ **къызэIуахыщт**

Адыгэ Республикэм итуристическэ гупчэу Лэгъо-Накъэ зыщызыгъэпсэфы зышIоигъо цIыфхэм яфэIо-фашIэхэр шэпхъэшIухэм адиштэу зэшIохыгъэнхэм пае ащ екIурэ гъогум гъэцэкIэжьынхэр рашIылIагъэх.

Федеральнэ целевой программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиIорэм игъэцэкIэн епхыгъэу гъогур зэтырагъэпсыхь, лъэмыдж ыкIи лъэсырыкIо гъогоу километри 3,6-рэ зикIыхьэгъэщтыр ашIы. Объектым сметнэ уасэу иIэр сомэ миллион 700-м ехъу. Проектыр щыIэныгъэм щыпхырыщыгъэным пае 2009-рэ илъэсым федеральнэ гупчэм сомэ миллион 70-рэ, республикэ бюджетым сомэ миллион 43-рэ къатIупщыгъ ыкIи ар зищыкIагъэм пэIуагъэхьагъ. 2010-рэ илъэсым объектым ишIын федеральнэ гупчэм сомэ миллион 82-рэ, республикэм сомэ миллион 44-рэ фэдиз къахахьыгъ.

ЛъэмыджыкIэу метри 162-рэ зикIыхьэгъэщтым ыкIи метрэ 11 зишъомбгъогъэщтым ишIын джыри ахъщэ макIэп пэIухьащтыр. Мы уахътэм ехъулIэу ащ халъхьэгъэ сомэ миллион 200-м нэмыкIэу, джыри сомэ миллиони 117-рэ ищыкIэгъэщт. А мылъкур федеральнэ гупчэм къытIупщынэу ары зэрагъэнэфагъэр. Ар гъэцэкIагъэ зыхъукIэ 2011-рэ илъэсым лъэмыджым ишIын аухыщт ыкIи платэу Лэгъо-Накъэм уекIолIэнымкIэ гъогур нахь щынэгъончъэу хъущт.

Шъугу къэдгъэкIыжьын: Темыр Кавказым щагъэпсыщт туристическэ кластерым епхыгъэу, Адыгеим туризмэмкIэ иинфраструктурэ сомэ миллиардым ехъу халъхьэгъах, 2013-рэ илъэсым нэс джыри сомэ миллиард 1,5-рэ агъэфедэщт.

Олимпиадэхэр **макIох**

КIэлэеджакIохэм предметхэмкIэ я Всероссийскэ олимпиадэ ичIыпIэ зэнэкъокъухэу Адыгеим щыкIохэрэр мэзаем и 5-м аухыщт. Iофтхьабзэм икIэщакIор АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерств ары.

НэмыцыбзэмкIэ, физикэмкIэ, инджылызыбзэмкIэ, биологиемкIэ,информатикэмкIэ, дунэе художественнэ культурэмкIэ (МХК), обществознаниемкIэ, хьисапымкIэ, французыбзэмкIэ, экологиемкIэ олимпиадэхэр щыIэгъахэх.

ЫпшъэкIэ зигугъу къыщытшIыгъэ министерствэм иIофышIэу Хьэлэщтэ Казбек къызэриIуагъэмкIэ, щылэ мазэм и 29-м олимпиадищ Мыекъуапэ щыкIощт, ахэр географиемкIэ, правэмкIэ, урысыбзэмкIэ. Мэзаем и 1—2-м ОБЖ-мкIэ, тарихъымкIэ, химиемкIэ кIэлэеджакIохэм яшIэныгъэхэр аушэтыщтых. Адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ олимпиадэр мэзаем и 3-м щыIэщт. Аужырэ мафэу мэзаем и 5-м урыс литературэмкIэ, физкультурэмкIэ, экономикэмкIэ зэнэкъокъущтых.

КIэуххэр зызэфахьысыжькэкIэ, анахь шIэныгъэ куу къэзыгъэлъэгъуагъэхэр къэнэфэщт, ахэми шъуащыдгъэгъозэщт.

IЭШЪЫНЭ Сусан.

НэбгыритIу **хэкIодагъ**

КIымаф. Гъогур цIэнлъагъо. Джа уахътэр ары анахьэу узыщысакъын фаер. Щылэ мазэм и 26-рэ мэфэ закъом республикэм игъогухэм хъугъэ-шIэгъи 3-у атехъухьагъэм нэбгыритIу ахэкIодагъ, нэбгырищым шъобжхэр атещагъэх.

Гъогоу «Мыекъуапэ—Гъозэрыплъ» зыфиIорэм автомобилэу ВАЗ-21099-р зезыфэщтыгъэм рулыр фэмыгъэIорышIэу имыгъогу техьи, «Форд Транзитым» еутэкIыгъ. Ащ ыпкъ къикIыкIэ, ВАЗ-м иводительрэ дисыгъэмрэ шъобжхэр атещагъэхэу сымэджэщым ащагъэх.

Тэхъутэмыкъое районым гъогоу М-4 Дон зыфиIорэм икъыблэ лъэныкъо игъунэгъоу машинэу «Хундай Соната» зыфиIорэр фэмыгъэIорышIэу автомобилэу «FAW»-м еутэкIыгъ. Лажьэ зиIэ водительми, ащ дисыгъэми а чIыпIэм апсэ щыхэкIыгъ.

Къэралыгъо автоинспекцием джыри шъугу къегъэкIыжьы гъогурыкIоным ишапхъэхэр шъумыукъонхэу, сакъыныгъэ къызхэжъугъэфэнэу. Гъогу Iумылым амал иIэмэ нахь макIэу автомобилыр къызыфагъэфедэмэ нахь дэгъу.

ЦIыфхэм яфитыныгъэхэр **укъуагъэ мэхъух**

Урысыем ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм къащыдэкIырэ гъэзетхэм ыкIи журналхэм ятираж мы аужырэ илъэсхэм лъэшэу къызэрэщыкIагъэр хэткIи нафэ. Анахьэу Iофыр зыщыхьылъэр регионхэр арых. Къэбарэу, хъугъэ-шIагъэу къэхъугъэхэр цIыфхэм псынкIэу алъагъэIэсыным ычIыпIэкIэ, непэ редакциехэм япащэхэр чIыпIэ къинэу зэрытхэм зэрикIыщтхэм егупшысэх, хэкIыпIэхэм яусэх. Ащ епхыгъэу мы мафэхэм Урысыем ижурналистхэм я Союз заявлениеу къышIыгъэм демыгъэштэн плъэкIырэп. ЦIыфхэм прессэр аIэкIэгъэхьэгъэным ылъэныкъокIэ Iофхэр лъэшэу къызэрэхьылъагъэхэр ащ итхагъ. Хэта адэ ар зилажьэр?

ТикъэралыгъокIэ ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм гъэзетхэмрэ журналхэмрэ игъом аIэкIэгъэхьэгъэнхэмкIэ тарифэу щыIэхэр къэгъэнэжьыгъэнхэм пае федеральнэ гупчэм ФГПУ-у «Урысыем ипочт» зыфиIорэм ахъщэшхо къафетIупщы нахь мышIэми, Iофхэм язытет уигъэрэзэнэу щытэп. Тихэгъэгу щыпсэурэ нэбгырэ пэпчъ мафэм е тхьамафэм зэ къыдэкIырэ прессэр къызэрэIэкIахьэрэмкIэ Урысыем дунаим аужырэ чIыпIэхэм ащыщ непэ щеубыты. А зэкIэри къызыхэкIырэр ФГПУ-у «Урысыем ипочтэ» непэ зэрихьэрэ политикэр ары. Ащ изекIуакIэ журналистхэм я Союз еумысы.

Урысыем ижурналистхэм я Союз къышIыгъэ заявлением дырыгъэштагъ ащ икъутамэу Адыгэ Республикэм щыIэми. Ащ ипащэу Дэрбэ Тимур къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, непэ Iофхэр къэзыгъэхьылъэрэ лъэныкъохэм ащыщых гъэзетхэмрэ журналхэмрэ цIыфхэм аIэкIэгъахьэгъэнымкIэ щыIэ тарифхэр зэрэинхэр ыкIи почтальонхэм аратырэ лэжьапкIэр зэрэмакIэр. Джырэ уахътэ кIэтхапкIэм щыщэу редакцием къыфигъэзэжьырэ ахъщэр процент 20 — 30 ныIэп, адрэ къанэрэр зэкIэ почтэм ифэIо-фашIэхэм атефэ. Джащ фэдиз ахъщэшхо къэзыхьырэ ыкIи федэ зиIэ предприятием ипочтальонхэм гурытымкIэ сомэ мини 3 — 4 ныIэп лэжьапкIэу аритырэр. Ар зэрэмэкIэ дэдэм къыхэкIыкIэ цIыфхэр IофшIапIэхэм аIокIыжьых, гъэзетхэр, журналхэр, письмэхэр къезыхьакIыщтхэр щымыIэу къэнэ. ГущыIэм пае, Адыгеим икъоджэ псэупIэхэм ащыщыбэм непэ почтальонхэр яIэхэп. Ащ хэкIыпIэ горэ къыфэбгъотын фаеба? НэмыкI упчIэу къэуцурэри макIэп.

Почтэм мы Iофыгъом еплъыкIэу фыриIэр зы — шапхъэу щыIэхэр егъэцакIэ, законодательствэр ыукъорэп.

ГумэкIыгъоу зигугъу къэтшIыгъэхэр дэгъэзыжьыгъэнхэм пае Урысыем ижурналистхэм я Союз УФ-м и Президентрэ УФ-м и Правительствэрэ зафегъазэ. ПсынкIэ шъыпкъэу Iофыр зэхэфыгъэ ыкIи гъэзетеджэхэм яфитыныгъэхэр ухъумагъэ хъунэу ащ итхагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

ПенсиехэмкIэ фондым шъущегъэгъуазэ

Мэзаем и 1-м пенсиехэм **къахэхъощт**

IофшIэнымкIэ ныбжьым телъытэгъэ пенсиехэм, IофшIэнымкIэ сэкъатыныгъэм телъытэгъэ пенсиехэм ыкIи зыпыгъыжьыщтыр зимыIэжьхэм аратырэ пенсиехэм апае индексациемкIэ агъэнэфэгъэ коэффициентэу 1,088-м (проценти 8,8-рэ) тегъэпсыкIыгъэу 2011-рэ илъэсым имэзае и 1-м IофшIэнымкIэ пенсиехэр зыфэдизыщтхэр шэпхъакIэхэм атетэу агъэнафэ.

Мыщ дэжьым шъугу къыщытэгъэкIыжьы IофшIэнымкIэ пенсиехэм базовэ Iахьэу яIагъэр страховой Iахьэм хагъэхьажьи, зэмыокIырэ базовэ шапхъэу зэрагъэнэфэгъагъэр. Ащ ыпкъ къикIэу джы IофшIэнымкIэ зэрэпсаоу пенсиер ары индексацие ашIырэр. Ар агъэфедэзэ, пенсионерхэм япенсие къыхэхъощтыр зыфэдизыр ежьхэм къалъытэн алъэкIыщт. Ащ пае IофшIэнымкIэ пенсиер индексэу 1,088-м егъэогъэн фае. IофшIэнымкIэ пенсиехэм страховой Iахьэу яIэр, ащ хахьэ зэмыокIырэр зыфэдизыр, индексацие шIыгъэным икоэффициент Урысые Федерацием и Правительствэ иунашъокIэ агъэнафэ.

Адыгеим пенсионер 121157-рэ щэпсэу. Ахэм ащыщхэу нэбгырэ 111987-м япенсиехэм къахэхъощт, къэралыгъо пенсиехэр зыфагъэуцугъэхэ нэбгырэ 9170-м япенсиехэр мэлылъфэгъум и 1-м къаIэтыщтых. Индексацием ишIуагъэкIэ республикэм игурыт пенсиехэр сомэ 559-рэ чапыч 25-кIэ нахьыбэ хъущтых ыкIи сомэ 7345-рэ чапыч 31-м нэсыщтых.

Пенсиехэр индексацие зэрашIыгъэхэм ыпкъ къикIэу, мэзаем и 1-м къыщыублагъэу мазэ къэс пенсиехэм ахъщэу апэIуагъахьэрэр сомэ миллион 68-кIэ нахьыбэ хъущт.

2011-рэ илъэсым имэзае и 1-м къыщыублагъэу индексацием зыфэдизыщтыр ПФР-м ичIыпIэ органхэу Адыгэ Республикэм щыIэхэм къалъытэгъагъэх, шэпхъакIэхэм атегъэпсыкIыгъэу пенсиехэр алъыгъэIэсыгъэнхэм ищыкIэгъэ документхэр агъэхьазырыгъэх.

МАМЫЙ Рим.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ пенсиехэр афэгъэуцугъэнхэр, къафэлъытэжьыгъэнхэр ыкIи ятыгъэнхэр зэхэщэгъэнымкIэ иотдел ипащ.

Экономикэр ыкIи хъызмэтзехьаныр

КЪИНЫГЪОХЭМ КЪАХЭКIЫЖЬХЭУ АУБЛАГЪ

2008-рэ илъэсым къежьэгъэгъэ дунэе финанс кризисым къызыдихьыгъэ къиныгъохэр зэхэзымышIагъэ продукцие къыдэгъэкIыгъэным пылъхэм ахэтэп пIоми хъущт. Шъыпкъэ, гъомылэпхъэшIхэм афэдэу бэмэ ащэфыхэрэр къыдэзыгъэкIыхэрэм кризисыр зэхашIагъэп. Ары пакIошъ, ар федэ къызыфэхъугъэхэр ахэтыгъэх. Анахьэу ар къяхьылъэкIыгъ Мыекъопэ машинэшI заводым фэдэхэу отраслыбэмэ атемылъытэгъэ товархэр къыдэзыгъэкIыхэрэм. Мыщ къыщашIырэ манипуляторхэр мэз отраслэм нэмыкI зыщагъэфедэнхэ зэрэщымыIэм ыкIи ахэм щэфэкIэ амалэу яIэм къызэрэкIичыгъэм къыхэкIэу къэуцупэнхэ фаеу хъугъагъэ ыкIи ащ дыкIыгъоу яIофышIэ коллектив ызыныкъо фэдиз IукIыжьыгъагъ. КъызэтынэкIыгъэ илъэсыр зэрэгъэпсыгъагъэм ыкIи къихьэгъэ илъэсым гухэлъэу агъэнафэхэрэм защыдгъэгъуазэ тшIоигъоу джырэблагъэ машинэшI заводым тыщыIагъ, ащ ипащэу ЕмтIылъ Зауркъан гущыIэгъу тыфэхъугъ.

Производствэмрэ экономикэмрэ

Зауркъан зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, заводым ифинанс-хэм язытет рэзэныгъэ къыпхилъхьанэу щымытми, чIыфэ атемылъэу 2010-рэ илъэсыр къызэранэкIыгъ, джащ тетэу 2011-рэ илъэсым техьагъэх.

— 2009-рэ илъэсым Iоф тшIэгъахэп пIоми хъущт, — еIо заводым ипащэ. — НахьыбэмкIэ тиIофышIэхэр зыпылъыгъэхэр коллективыр зэбгырымытIупщыжьыпэгъэнымкIэ зишIуагъэ къэкIогъэ общественнэ IофшIэнхэр ары. Производствэм игугъу къэпшIын хъумэ, хэгъэунэфыкIыгъэн фае илъэс псаум гидроманипулятор 38-рэ нахь къызэрэтымышIыгъэр. Ар зэрэмэкIэ дэдэр нафэ къыпфэхъу мазэм 200—220-рэ къэтшIын тлъэкIынэу производствэ кIуачIэхэр зэрэтиIэхэр къызыдэплъытэкIэ. ЫпэкIэ къэтшIыгъэхэу IутымыгъэкIыгъэхэри тигъэтIылъыпIэ чIэтыгъэх. ТищэфакIохэм амал зэрямыIэм къыхэкIэу продукцием икъыдэгъэкIын къэдгъэуцун фаеу хъугъагъэ. КъыкIэлъыкIогъэ илъэсми гъэхъэгъэшхо тшIыгъэ тIон тлъэкIыщтэп, ыпэрэ илъэсым къэтшIыгъэм фэдэ пчъагъэ къыдэдгъэкIыгъэми. 2009-рэ илъэсым гидроманипулятор 38-рэ нахь къэтымышIыгъагъэмэ, гъэрекIо пчъагъэр 421-м нэдгъэсыгъ. Ар 2008-рэ илъэсым къыдэдгъэкIыгъагъэм зебгъапшэкIэ процент 32-м шIокIырэп. А илъэсым зэкIэмкIи гидроманипулятор 1331-рэ тищэфакIохэм алъыдгъэIэсыгъагъ.

Арэу щыт нахь мышIэми, Зауркъан зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, товарнэ продукциемкIэ гъэхъэгъэ шIукIае ашIын алъэкIыгъагъ. 2008-рэ илъэсым елъытыгъэмэ, товарнэ продукциеу къашIыгъэр фэди 8-кIэ нахьыбэ хъугъагъэ. АщкIэ лъэшэу ишIуагъэ къэкIуагъ псыхъоу Шъхьагуащэ вантовэ трубэ зэпыщыпIэ фэшIыгъэным ехьылIэгъэ заказэу къаратыгъагъэм. А заказыр сомэ миллион 13 Iэпэцыпэм телъытэгъагъ. Сыдэу щытми, продукциеу яIагъэр зэрэIуагъэкIыгъэмрэ товарнэ продукцием къыкIэкIуагъэмрэ чIыфэхэм апэIуагъахьэзэ, нэкъокъогъу къафыкъокIын ымылъэкIыным тегъэпсыкIыгъэу къызэтынэкIыгъэ илъэсыр агъэкIотэжьыгъ.

Джащ фэдэу тызыхэхьэгъэ илъэсым хэхъоныгъэхэр ашIынхэм щэгугъых. Шъыпкъэ, ар елъытыгъэщт ящэфакIохэм чаныгъэу къахэфэщтым. Ащи изакъоп. Кадрэхэр зэримыкъухэрэм къыхэкIэу, кризисым ыпэкIэ аштэгъэгъэ гъунапкъэхэм алъыкIэмыхьашъунхэр къыдыхэт. Арэу щытми, продукцие шъхьаIэкIэ алъытэрэ гидроманипуляторхэм якъыдэгъэкIын ехьылIэгъэ планэу агъэнэфагъэм ахэм япчъагъэ 1200-рэ Iэпэ-цыпэм лъыкIэгъэхьагъэн фаеу егъэнафэ. Ары непэ кадрэхэм япхыгъэ IофшIэныр пстэуми анахь пшъэрылъ шъхьаIэу зыкIыщытыр.

IэпэIэсэныгъэ зыхэлъ кадрэхэр

— Мы Iофыр непэ пстэуми анахь пшъэрылъ шъхьаIэу тэлъытэ, — къеIуатэ заводым иIэшъхьэтет къиныгъо пстэури дэгъэзыжьыгъэнхэм ар лъапсэ фэхъунэу зэрэщытыр хигъэунэфыкIзэ. — Финанс кризисыр къежьэным къыпэкIэ заводым нэбгырэ 500 фэдиз Iутыгъ. Къиныгъохэр зэхатшIэхэу зытэублэм нэбгырэ 200 фэдиз IукIыжьыгъагъ. МыщкIэ тинасып къыхьыгъэ закъор, зэраIоу, заводым кIэгъэкъонэу иIэгъэ кадрэхэр къэдгъэнэжьынхэ зэрэтлъэкIыгъэр ары. Джы типродукцие къыкIэупчIэхэу ублагъ шъхьаем, зыфаехэм фэдиз къэзышIын цIыф тиIэп. Мары щылэ мазэм гидроманипулятор 70-рэ къыдэдгъэкIыщтэу дгъэнэфагъэ. Джащ фэдиз зэзэгъыныгъи къыддашIыгъ. А пчъагъэм ызыныкъом ехъу къэтшIыгъ, тыушэтыжьыгъэх ыкIи афядгъэщагъэх. Илъэсыр екIыфэкIэ 70-рэ тфэмышIынкIи мэхъу, ау 60-м къыщыдгъэкIэщтэп. Ары икIэрыкIэу кадрэхэм талъыхъун, къедгъэблэгъэнхэ фаеу зыкIэхъугъэр. Непэ станочник зэфэшъхьафхэр тищыкIагъэх. Анахьэу тызыфэныкъохэр числовой программэ гъэIорышIакIэм (ЧПУ-м) тегъэпсыкIыгъэу Iоф зышIэрэ станокхэм яналадчикхэр ары. Джащ фэдэу токарьхэр, фрезеровщикхэр, гъучIгъажъэхэр, инженернэ-техническэ IофышIэхэр, нэмыкIхэр къетэгъэблагъэх. МэкъэгъэIухэр гъэзетхэм къыхядгъэутыгъэх, радиомкIэ, телевидениемкIэ къядгъэтыгъэх. ГъучIыр пызыупкIырэ станокхэм Iоф языгъэшIэщтхэр, нэмыкIхэр джырэблагъэ тштагъэхэу тэгъасэх.

Заводым иIэшъхьэтет къызэриIуагъэмкIэ, кризисыр къызежьэ лъэхъаным ащ къытыгъэ къиныгъохэр машинэшIхэм афэдэу Мыекъопэ редукторышI заводым зэхишIэгъагъэп. Рабоч сэнэхьат зиIэхэр ригъэблэгъэнхэ ылъэкIынэу щытыгъ. Ар къызыфагъэфеди, рабочэ бэкIае ащ кIожьыгъагъэ. Хэти иунагъо зэриIыгъыщтыр, зэрыпсэущтыр чIыпIэ горэм къыщигъэхъэн фаеу щытыгъэти, машинэшI заводым IукIыжьыгъэхэм нэмыкI чIыпIэхэм лэжьапIэкIэ загъэзэгъагъ. Шъачэ щагъэпсырэ олимпийскэ объектхэм IофшIапIэкIэ бэкIаемэ загъэзагъ, вахтэ шIыкIэм тегъэпсыкIыгъэ IофшIэн къэзыгъотыгъэхэр ахэтых. КIэкIэу къэпIон хъумэ, IукIыжьыгъагъэхэм ащыщхэр джы къегъэблэгъэжьыгъуае хъугъэ. Арышъ, сэнэхьат заводым щарагъэгъотыным пае аштэх, рагъаджэх. Мазэ къэс нэбгырипшI фэдиз рагъэблэгъэн алъэкIы. Шъыпкъэ, ащ фэдэ IофышIэхэм IэпэIэсэныгъэшIу зэрагъэгъотыфэкIэ бэрэ уежэн фаеу зэрэхъущтыр гурыIогъуаеп. Арэу щытми, джащ тетэу яIофышIэхэм япчъагъэ мазэ къэс нахьыбэ ашIын залъэкIкIэ, производствэмкIэ планэу зыфагъэуцужьыгъэри гъэцэкIэжьыгъэ хъункIи пшIэхэнэп.

ГъэкIэжьын IофшIэныр

Продукцием икъыдэгъэкIынрэ иIугъэкIынрэ зэрифэшъуашэу зыпкъ зэримыуцожьыгъэхэм укъыпкъырыкIын хъумэ, непэ производствэр техникэ лъэныкъомкIэ гъэкIэжьыгъэным утегущыIэныр имыщыкIагъэу къыпщыхъун ылъэкIыщт. Ау продукцием щэфакIохэр къыкIэупчIэхэу аублагъэмэ, производствэ кIуачIэхэри ащ диштэу гъэпсыгъэнхэ зэрэфаер нафэ. АщкIэ яIофхэм язытет тыкIэупчIагъэти, зэшIуахыгъэхэмрэ гухэлъхэмрэ заводым ипащэ тащигъэгъозагъ.

— Производствэр техническэ лъэныкъомкIэ гъэкIэжьыгъэныр 2006 — 2008-рэ илъэсхэм зэшIотхыгъэ. А илъэсхэм оборудованиякIэр къэщэфыгъэным сомэ миллион 60 Iэпэ-цыпэ пэIудгъэхьагъ. Ащ емылъытыгъэу, ренэу кIэ горэхэр джыри къэтэщэфых. ГущыIэм пае, блэкIыгъэ илъэсым тоннишъэм телъытэгъэ пресситIу, фрезернэ-гравировочнэ станок, кранхэм яIофшIэн щынэгъончъэу гъэпсыгъэным пае агъэфедэрэ приборхэр къэтщэфыгъэх. Тызыхэхьэгъэ илъэсым производительность дэгъу зиIэ гъучIгъэжъэ аппаратэу къэтщэфыщтым гъэжъэпIитIу иIэщт, газхэм ыкIи флюсым ачIэгъ чIэтэу гъучIыр зэригъэжъэщтым ишIуагъэкIэ гъучIгъэжъэным идэгъугъэ хэпшIыкIэу хэхъощт. Джащ фэдэу къэIуагъэмэ хъущт техникакIэр тIэ къызэридгъэхьащтым ехьылIэгъэ IофшIэнри заводым мыдэеу зэрэщызэхэщагъэр. ЗэкIэплъэхьажьын плъэкIынэу гъэпсыгъэ гидроманипулятор лъэпкъ тиспециалистхэм къагупшысыгъ, къыдэдгъэкIэу тыублагъэ. КIэкIэу къэпIон хъумэ, уахътэм диштэу производствэр зэхэмыщэмэ, продукцие дэгъу къыдэбгъэкIын зэрэмылъэкIыщтыр зыгорэм къытиIожьынэу ищыкIагъэп. Ащ фэгъэхьыгъэ Iофыгъохэр заводым ренэу щызетэхьэх.

ЯщэфакIохэм ахахъоу ыублэжьыгъ

ЫпшъэкIэ зигугъу къыщытшIыгъэ финанс кризисым къиныгъо шъхьаIэу къытыгъэр зыфэкIожьыщтыгъэр щэфэкIэ амалэу яIэхэр къызэреIыхыгъагъэхэр ары. Экономикэм хэгъэгум зыкъыщиIэтыжьэу зэриублагъэм диштэу, джы щэфакIохэм икIэрыкIэу зэпхыныгъэхэр адэгъэпсыжьыгъэнхэ фае. Ащ пае сервиснэ гупчэхэр, лIыкIо лэжьапIэхэр къызыфагъэфедэх.

— Типродукцие зэрэ Урысыеу щыIутэгъэкIы, — еIэ Зауркъан. — Къалэу Хабаровскэ къыщыублагъэу Санкт-Петербург нэсыжьэу къэтшIырэр зыфэдэр ащызэлъашIэ. Мыекъопэ редукторышI заводыр гъусэгъоу тиIэу, лIыкIо лэжьапIэхэр Иркутскэ хэкум, Красноярскэ краим, Свердловскэ хэкум къащызэIутхыгъэх, тэ тилIыкIо лэжьапIэхэм Пермь, Петрозаводскэ, Москва Iоф ащашIэ. Ахэм къагъотырэ щэфакIохэм зэзэгъыныгъэхэр адэтшIыхэзэ къэтшIырэр IутэгъэкIы.

Зауркъан къызэриIуагъэмкIэ, япродукцие Беларусым, Украинэм ащыIугъэкIыгъэнымкIэ гъусэныгъэхэр адыряIагъэх. Ау ахэм ящэфакIэ зэрэгъэпсыгъэм, нэмыкIэу къэпIон хъумэ, афарагъэщэгъэ продукцием ыуасэ къызэкIэгъэкIожьыгъэныр зэрэзэхэщэгъагъэм, ахъщэм икъызэкIэгъэкIожьын бэрэ зэрагъэгужъорэм ымыгъэразэхэ хъуи, япродукцие IэкIыб хэгъэгухэм афарамыгъэщэжьэу аублагъ. ИкIэухым заводым ипащэ лэжьапкIэм гъэпсыкIэу иIэми тыщигъэгъозагъ. КъызэриIуагъэмкIэ, джы ар игъом ехъулIэу яIофышIэхэм аратын алъэкIэу хъужьыгъэ. Ары пакIошъ, мыбэшхоми, япшIыкIущэнэрэ мэзэ лэжьапкIэкIэ заджэхэрэри бэмышIэу яIофышIэхэм аратыгъ. Непэ заводым игурыт лэжьапкIэ кризисым ыпэкIэ зыфэдизыгъэм нахьыб, ау осэ пстэуми инэу зэрахэхъуагъэм ыпкъ къикIэу, лэжьапкIэм зэрэхэхъуагъэм цIыфхэм щэфэкIэ амалэу яIэр къыIэтыгъэу пIон плъэкIыщтэп.

Непэ машинэшI заводым ищыIакIэ зэрэзэхэщагъэм зэхэубытагъэу кIэух къыфэпшIыжьын хъумэ, къэпIон плъэкIыщт зыкъэIэтыжьыгъэным игъогу дэхэкIаеу предприятием иколлектив зэрэтеуцуагъэр.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

ЛъэкIэу тиIэр макIэп

Андзэрэкъо Светланэ Андырхъое Хъусенэ ыцIэкIэ щыт кIэлэегъэджэ колледжым адыгабзэр щарегъэхьы. Илъэс пчъагъэм къыкIоцI иIофшIэн гъэхъагъэу щишIыгъэхэм апае Урысые Федерацием гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэрэ АР-м и Парламентрэ ящытхъу тхылъхэр къыфагъэшъошагъэх. Адыгэ Республикэм народнэ гъэсэныгъэмкIэ изаслуженнэ IофышI. Лъэпкъ проектэу «Гъэсэныгъэм» къыдыхэлъытагъэу кIэлэегъаджэхэм азыфагу щызэхащэгъэ зэнэкъокъум 2008-рэ илъэсым текIоныгъэ къыщыдихыгъ. С. Андзэрэкъом щыIэныгъэ гъогу шIагъоу къыкIугъэм къызэрэфэкIуагъэр зэдгъашIэ тшIоигъоу гущыIэгъу тыфэхъугъ.

— Светлан, искусствэр шIу зыщалъэгъурэ унагъом ущэпсэу, ащ уищыIэныгъэкIэ ишIуагъэ къыщыокIыгъа?

— Сыкъызэрыхъухьэгъэ унагъом искусствэр шIу щалъэгъущтыгъэ. Тиунэ адыгэ пщынэр илъыгъ. Апэ дэдэ сятэшыпхъоу Дэчъэ Саудэтрэ Къоджэшъэо Къадырхъанрэ орэд тетхагъэхэр радиом чIэзылъхьагъэхэм ащыщых. Журналистхэу Хьакъунэ Нурбый, Хьанэхъу Асхьад, ЯхъулIэ Сэфэр орэдыр шIу сагъэлъэгъугъ. Сятэу Сихъу Аскэрбый пщынаощтыгъэ. Сэр-сэрэу пщынэ къегъэIуакIэ зэзгъэшIэгъагъ. Искусствэм сищыIэныгъэ еспхынэу мыхъугъэми, синасып хэлъэу къычIэкIыгъ.

— Устудент зэхъум орэд хъущт усэхэр уусыщтыгъэх, сыда къежьапIэу ащ фэхъугъэр?

— Ыгу ихъыкIырэр къыриIотыкIынэу къэлэмыр къэзымыштэгъэ цIыф щыIэп сIоми сыхэмыукъонэу къысщэхъу. Усэ зэхэлъхьаным сикIэлэегъэджагъэу Мэрэтыкъо Исмахьилэ сыкъыфищагъ. Непэ фэдэу къэсэшIэжьы апэу «Осыр къесы» ышъхьэу усэ цIыкIу зэрэстхыгъагъэр. Езгъэжьагъэр, къысIэкIимыуIаеу, къыгъэтэрэзыжьыгъагъ. Ащыгъум «сыгу къыпиутыгъагъэмэ», лъысымыгъэкIотэнкIи пшIэхэныеп.

Ащ ыуж кIэлэегъэджэ училищым сыкъызычIэхьэм «НыбжьыкIэ макъ» ыцIэу кружок тиIагъ. Джыри джары тызэреджэрэр. А лъэхъаным ЖэнэлI Тэмарэ Щэбанэ ыпхъум, ХьэцIэцIэ Саррэ Мыхьамодэ ыпхъум (Тхьэм джэнэт лъапIэ къырет) тырагъэджагъ. Тикъэлэмыпэ къычIэкIыгъэхэр радиомкIэ къырагъаIохэу зызэхэтхыжьыхэкIэ, журналэу «Зэкъошныгъэм» къызыхаутыкIэ тырыгушхощтыгъэ. Ащыгъум тиметодистэу Куховенкэ Евгений ансамблэу зэхищэгъагъэм сыхигъэхьэгъагъ. Тихор зэхэхьэшхохэм орэдхэр къащиIощтыгъэ. Ащ дэжьым орэдищ стхыгъагъэ.

— Непэ адыгабзэр еджапIэм щяогъэхьы. Бзэм изэгъэшIэнкIэ пэрыохъухэр щыIэха?

— Сэ сизакъоу зэшIосхырэ Iофэп ар. Бзэр тиIэшъхьэтетхэм аIулъэу рыгущыIэнхэми мэхьанэ иI. Колледжым идиректорэу Ацумыжъ Казбекрэ егъэджэн IофымкIэ игуадзэу Емызэщ Маринэрэ адыгабзэм мэхьанэшхо раты.

Сыхьат пчъагъэу тиIэр зэрэмакIэм емылъытыгъэу, бзэр зэрядгъэшIэщтым тыпылъ. Дипломнэ, курсовой IофшIэнхэр тистудентмэ атхых, дэгъоуи къагъэшъыпкъэжьых. Гурыт шIэныгъэм фэгъэхьыгъэ стандартэу Москва къытфаригъэхьырэм адыгабзэр адрэ предметхэм ахэгъэщагъэ хъуным пае АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэхэмрэкIэ и Министерствэ, тиколледж ипащэ, типредметнэ цикловой комиссие хэтхэр къыддэIэпыIэнхэ алъэкIыщт.

— ЕджапIэм адыгабзэр зэрэщарагъашIэрэм сыда къепIуалIэ пшIоигъор?

— Тистудентхэм нахьыбэмкIэ Мыекъуапэ игурыт еджапIэхэм практикэ ащакIу. ЕджапIэу тыздэкIуагъэхэм адыгабзэм осэшхо ащыфашIы сIонэу къыхэкIыгъэп. Ахэм къачIэкIыхэрэр ары тэ едгъаджэхэрэр. ШIэныгъэ дэгъу зиIэу къытфакIорэм хэхъоныгъэхэр иIэхэу чIэтэутIупщы. Бзэм хэшIыкI фызимыIэм хьарыфхэр, литературабзэр тызэрэфаем фэдэу «Iулъхьэгъу» тимыфэзэ, студентым еджэныр къеухы.

— Ныдэлъфыбзэр тыда къызыщежьэрэр?

— Унэгъо закъом мы Iофыр елъытыгъэп. Сабыир унагъом ныдэлъфыбзэр шIу щилъэгъоу, щыгущыIэу къикIын фае. Адрэ предметхэм афэдэу адыгабзэми мэхьанэ еджапIэм щыратын фае.

— Светлан, IофшIэнымрэ унагъомрэ таущтэу зэбгъэкIухэра?

— КIэлэегъэджэ колледжым еджакIо сыкъакIуи, сычIэкIыжьыгъэп (мэщхы). Синасыпи чIэзгъотагъ. Унагъомрэ IофшIэнымрэ зэфэшъхьафых. ФыщытыкIэу афыуиIэм бэ елъытыгъэр.

— Уишъхьэгъусэу Андзэрэкъо Чеслав дунаим щыцIэрыIо артист, сабыитIу зэдэшъупIугъ. Долэт Санкт-Петербург щеджагъ, композиторхэм яфакультет оценкэ дэгъу дэдэхэмкIэ къыухыгъ, Марзыет искусствоведениемкIэ кандидат. Мыщ фэдэ унагъо уисэу щыIэныгъэм ухэтыныр сыд фэда?

— Долэти Марзыети ясэнэхьат ежь-ежьырэу къыхахыгъ. АпэкIэ лъыкIотэщтхэми ежьыхэм ялъытыгъ. Марзыет Санкт-Петербург дэт Консерваторием илъэпкъ Гупчэ инаучнэ IофышI. Долэт композитор ныбжьыкIэхэм язэнэкъокъу ижюри ипащ, Эстоние филармонием икъутамэу Санкт-Петербург дэтым изылъэныкъо итхьамат. Зэш-зэшыпхъухэр Тыркуем мы гъэмэфэ блэкIыгъэм щыIагъэх. Адыгэ къашъохэр, орэдхэр зытет касети 10-м ехъу къахьыжьыгъ. Джы ахэр консерваторием иархив хэлъых. Долэти ащ зэрэкIуагъэр къышъхьэпагъ. Ижъырэ лъэпкъ мэкъамэу «Лъэпэрышъор» оркестрэм къыригъэIонэу зэригъэкIужьыгъ. Ыусыгъэ произведениехэр зал зэфэшъхьафхэм ащызэхахых.

— ШъуикIалэхэр Мыекъуапэ къызыкIохэкIэ сыда шъузытегущыIэрэр?

— Сыд фэдэ Iофыгъо къаIэтыгъэми, шъхьадж иеплъыкIэкIэ екIуалIэ. Искусствэм ыбзэкIэ зэдэгущыIэхэзэ яеплъыкIэхэмкIэ зэнэкъокъухэу къыхэкIы.

— Адыгэ Республикэр зытиIэр мыгъэ илъэс 20 хъущт. Ащ фэгъэхьыгъэу сыда къапIомэ пшIоигъор?

Республикэ тиIэ зэхъум, тыбзи титарихъи зэдгъэшIэнымкIэ амалэу тиIэм къыхэхъуагъ. Ным икушъэ орэдхэр тисабыйхэм нахьыбэрэ зэхахынэу, тиреспубликэ икъэралыгъо гъэпсыкIэ дгъэпытэнэу сыфай.

— УигухэлъышIухэр Тхьэм къыбдегъэхъух.

— Тхьауегъэпсэу.

ДэгущыIагъэр
ДАУТЭ Анжел.

Сурэтым итыр: **Андзэрэкъо Светлан.**

ТИЩЫIАКIЭ КIЭУ КЪЫХАХЬЭХЭРЭР

Медицинэ полисыкIэхэр къытатыщтых

Медицинэ страховой полисхэр къихьэгъэ илъэсым къызэрэзэблахъущтхэм икъэбар цIыфхэм зэхахыгъэу щыт. Ау ар зэрэзэшIуахыщт шIыкIэр, зырагъэжьэщтыр, полисыкIэхэм якъыдэхын пкIэ хэлъыщтмэ, нэмыкI упчIэхэми къакIэупчIэх. Ахэр къыдэтлъытэхи, пIалъэ зимыIэ медицинэ полисхэм язэблэхъун зэхэщагъэ зэрэхъущтыр къядгъэIотэнэу медицинэ страховой компаниеу «Страхование для жизни» зыфиIорэм икъутамэу Адыгэ Республикэм щыIэм зыфэдгъэзагъ. ТиупчIэхэм яджэуапхэр къязытыжьыгъэхэр ЗАО-м икъутамэ идиректорэу Ожъ Муратрэ медицинэ IэпыIэгъоу цIыфхэм арагъэгъотырэм идэгъугъэ зыуплъэкIурэ ыкIи страхование зышIыгъэхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнымкIэ отделым ипащэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ Екатерина Анатольевна Хьагъурымрэ.

<u>Корр.:</u> Медицинэ страховой полисэу къытатыщтхэр цIыфыр опсэуфэкIэ зыкIи зэблимыхъужьэу ыгъэфедэн ылъэкIынэу щыта?

<u>О.М.:</u> Медицинэ страховой полисыр, паспортым фэдэу, укъэсымаджэмэ, Урысые Федерацием ишъолъыр зэрэщытэу пкIэ хэмылъэу медицинэ IэпыIэгъу къызэрэщыуатын фаер къэзыушыхьатырэ тхылъ (документ). **ПолисыкIэхэр къаратынхэу зырагъэжьэщтыр жъоныгъуакIэм и 1-р ары.** ЗэкIэми полисэу къаратыщтхэр зэфэдэх. Ахэм пIэлъэ гъэнэфагъэ яIэжьыщтэп, нэужым зэблахъужьынхэу щытхэп.

УФ-м щыпсэурэ цIыфхэм, IэкIыб хэгъэгум къикIыгъэ гражданхэу мыщ ренэу щыпсэухэрэм, тигражданствэ зимыIэу ахэм ахэтхэми, пIалъэ зимыIэ полисыкIэхэр аратыщтых.

«О беженцах» зыфиIорэ Законым къызэрэдилъытэу, медицинэ IэпыIэгъу арагъэгъотыным фэшI охътэ гъэнэфагъэкIэ тикъэралыгъо щыпсэухэрэми а уахътэр екIыфэ агъэфедэнэу полисхэр къаратыщтых.

Охътэ гъэнэфагъэкIэ УФ-м щыпсэухэрэ, IэкIыб хэгъэгум къикIыгъэ гражданхэмрэ тигражданствэ зимыIэ цIыфхэмрэ ахэр тикъэралыгъо зэрэщыпсэущтхэ уахътэм тегъэпсыхьагъэу ары полисхэр зэраратыщтхэр.

<u>Корр.:</u> Сыд фэдэщтха медицинэ страховой полисхэм ятеплъэ, ягъэпсыкIэ?

<u>О.М.:</u> ЖъоныгъуакIэм и 1-м къыщегъэжьагъэу полисыкIэ къаIыпхыным пае медицинэ страховой организацием зыфэбгъэзэнэу щыт.

Полисыр тхылъыпIэм хэшIыкIыгъэ бланкэу е пластикэм хэшIыкIыгъэ картэу электроннэ носитель (шIэжь, тхыгъэ) хэтэу (электроннэ полис) щытын ылъэкIыщт. Федеральнэ Законэу «Къэралыгъо ыкIи муниципальнэ фэIо-фашIэхэр зэрэзэхэщэгъэщтхэм афэгъэхьыгъ» зыфиIорэм диштэу, полисыкIэр гражданиным иуниверсальнэ электроннэ картэ, УФ-м исубъектэу зыщыпсэурэр къыдалъытэзэ, щыхагъахьэ.

<u>Корр.:</u> Тыда полисхэр къызщаIыпхыщтхэр, ащкIэ сыда ищыкIагъэхэр?

<u>Е.Х.:</u> Страховой медицинэ организацием къыхэпхыным е зэблэпхъуным фэшI о пшъхьэкIэ е уилIыкIо а организацием лъэIу тхылъ ыIыгъэу зыфигъэзэнэу щыт. Ащ нэмыкIэу страхование зышIыгъэ цIыфым е илIыкIо мыщ фэдэ тхылъхэм (документхэм) атехыгъэ копиехэр рихьылIэнхэ фае:

<u>Урысые Федерацием играждан ныбжьыкIэхэу илъэс 14-м зыныбжь кIэхьагъэхэм:</u>

— къызэрэхъугъэр къэзыушыхьатырэ ***свидетельствэр;***

— ***сабыим янэ е ятэ зэриIэр къэзыушыхьатырэ тхылъ*** (зянэ-зятэ зимыIэхэм — зыдэпсэухэрэм, яопекунхэм, зынаIэ къатетхэм япаспортхэр).

— пенсионнэ страхование зэрашIыгъэр къэзыушыхьатырэ ***страховой свидетельствэр*** (яIэмэ).

<u>Илъэс 14 хъугъэхэм ыкIи ащ нахьыжъхэм:</u>

— ***япаспортхэр*** (ахэр джыри къарамытыгъэмэ, къаратыфэкIэ агъэфедэн фитхэу пIалъэ иIэу къафыратхыкIырэ ***удостоверениер***);

— пенсионнэ страхование зэрашIыгъэр къэзыушыхьатырэ ***страховой свидетельствэр.***

<u>Корр.:</u> ПолисыкIэхэр къаратыхэ хъумэ ахъщэ лъатынэу щыта?

<u>Е.Х.:</u> Ахэр пкIэ хэмылъэу зэкIэми къаратыщт.

<u>Корр.:</u> ЦIыфыр зыхэт страховой медицинэ организацием зэблихъун фита?

<u>Е.Х.:</u> Зыхэхьэрэ страховой медицинэ организацием илъэсым зэ, шэкIогъум и 1-м блимыгъэкIэу, цIыфым зэблихъун фит. ЗыщыпсэурэчIыпIэр ыхъожьыгъэмэ, нахьыбэрэ зэблихъун ылъэкIыщт, ау шэкIогъу мазэр къэмысызэ ар къыхихын фае.

<u>Корр.:</u> Полисыр бгъэкIодымэ, сыдэущтэу къыдэпхыжьыщта?

<u>Е.Х.:</u> Зиполис зыгъэкIодыгъэм дубликат къыфашIыжьыщт, ау ащ игъэхьазырыжьын тефэщт ахъщэр, Федеральнэ фондым унашъоу ышIыгъэм тетэу, рагъэтыщт. ТхьамыкIэгъо IофкIэ (машIо, псыкъиугъ) кIодыгъэмэ, пкIэ хэмылъэу полисыр къыуатыжьыщт.

<u>Корр.:</u> УпчIэ зиIэхэм хэта зызфагъэзэн алъэкIыщтыр?

<u>А.Х.:</u> ПолисыкIэм икъыдэхыжьын фэгъэхьыгъэу хэти зыгъэгумэкIырэ IофхэмкIэ ЗАО МСК «Солидарность для жизни» зыфиIорэм телефон номерэу **8-772-52-09-75**-кIэ къытерэох. Телефонэу **8 918 222 70 75**-ми зэпымыоу Iоф ешIэ. **ЗыдэщыIэр: къ. Мыекъуапэ, ур. Советскэр, 184** (урамхэу Победэмрэ Лениным ыцIэ зыхьырэмрэ азыфагу).

АдэгущыIагъэр
ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

1943-рэ илъэсым щылэ мазэм и 29-м Мыекъуапэ нэмыц-фашистыдзэхэм къаIэкIахыжьыгъ

Илъэс къэс ветеранхэм яреспубликэ совет зэхищэрэ «Iэнэ хъураехэр» е научнэ-практическэ конференциехэр зыфэгъэхьыгъэхэр Мыекъуапэ фашистхэм ядзэхэр дафыжьхи, къалэр шъхьафит зэрашIыжьыгъэр ары. Мыщ фэдэ цIыф зэхахьэхэм къарагъэблагъэх а хъугъэ-шIагъэм илъэхъан тидзэхэм ахэтыгъэхэу е партизаныгъэхэу Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ дэсхэм ащыщхэр. Ау ахэм япчъагъэ илъэс къэс нахь макIэ зэрэхъурэр лъэшэу гукъау. Дзэм хэтыгъэхэми, партизанэу мэзым хэсыгъэхэми зыцIэ къепIонэу псаоу къэнагъэр мэкIэ дэд. Непэ Хэгъэгу зэошхом хэтыгъэхэм анахь ныбжьыкIэр илъэс 84-м ит. Адыгэу Хэгъэгу зэошхом хэтыгъэхэр мин пчъагъэкIэ къалъытэщтыгъэмэ, непэ псаоу тиреспубликэ къинэжьыгъэр нэбгыри 101-рэ ныIэп. Тикъуаджэхэу фронтовик зыдэмысыжьхэр нахьыбэ мэхъу зэпытых. Партизаныгъэхэу псаоу къытхэтхэри зырыз дэдэх.

Пыидзэхэр къушъхьэм къычIафыгъэх

ЗэкIэми тыщыгъуаз 1942-рэ илъэсым игъэмафэ зэхащэгъэгъэ Мыекъопэ партизан кустэу куп 18 зыхахьэщтыгъэм нэмыцхэм ядзэхэр зэрамыгъэгупсэфыщтыгъэм. Ахэр фэхьазырыгъэх ябоевой пшъэрылъхэр агъэцэкIэнхэм. А илъэсым ишэкIогъу мазэ Мэхъош мэзым боевой операциеу щашIыгъэм унаIэ темыдзэн плъэкIыщтэп. Пыим идзэ, мэзым къыхафи, хьалэч рагъэфагъ. Нэмыц дзэкIолI 900 фэдиз аукIыгъ. Ежь партизанхэми чIэнагъэ ашIыгъ. Отрядым икомиссарэу И. Бугренкэр, М. Цубытыр, нэмыкIхэри а зэуапIэм щыкIодыгъэх. Мы чIыпIэм щызэуагъэхэм ащыщ партизанхэу ТI. Шъхьэлахъом, С. Уахьидэм, А. Дзэсэжъым, нэмыкIхэми лIыгъэ зэрахэлъыр къагъэлъэгъуагъ. Мэзихым къыкIоцI мыекъопэ партизанхэм нэмыц дзэкIолI 2211-рэ аукIыгъ, нэбгыри 190-рэ гъэрэу къаубытыгъ. Автомашинэ 56-рэ, зы автобус нэмыцхэр исхэу, зы самолет, зы бронемашинэ, кузэкIэт 22-рэ акъутагъэх. Лъэмыджищ, зы мэшIоку уцупIэ къагъэуагъэх. Телефон гъучIыч метрэ мин 34-рэ зэпаупкIыгъ. Пулемет ыкIи миномет 20, автомат, шхончишъэ пчъагъэ къатырахыгъ. Германием арагъэщэнхэу агъэхьазырыгъэхэу былымышъхьэ мини 5-м ехъу къагъэнэжьыгъ.

Мэзым хэсыгъэ партизанхэм пшъэрылъ шъхьаIэу яIагъэр къушъхьэдэкIыпIэхэм фашистхэм ядзэхэр къазэпырамыгъэкIынхэр, хы ШIуцIэ Iушъом ылъэныкъокIэ амыгъэкIонхэр арыгъэ. Шъыпкъэ, ащ фэдэ пшъэрылъ иныр партизанхэм язакъоу агъэцэкIагъэп. Партизанхэм Дзэ Плъыжьыр гъуазэу яIагъ, ежьхэр дзэ частьхэм адэзаохэуи уахътэ къыхэкIыгъ. Бжыхьэ мафэхэм ащыщхэм Сухая Балка зыцIэ чIыпIэм партизанхэмрэ нэмыцыдзэхэмрэ щызэхэуагъэхэти, пыим чIэнэгъэ ин рагъэшIыгъагъ. Ежь партизанхэм ахэкIодыкIыгъэ хъатэ щыIагъэп. ОшIэдэмышIэу зэратебэнагъэхэм ишIуагъэ къэкIуагъ. Гъогухэр зэпаубытыкIыхэмэ, ахэм къарыкIорэ автотранспортыр е кузэкIэтхэр зэракъутэщтыгъэхэр партизанхэм къаIотэжьы. Бэрэкъэе станицэм нэмыцхэр зэрэдэхьагъэхэм, ащ гъомылэпхъэ зэфэшъхьафхэр къыдащынхэ фаеу зэрэщытым якъэбар къалъыIэсыгъэти, мэзым кIоцIырыкIырэ гъогум ыбгъу зыхагъэбылъыхьи, партизан купыр апэтIысыгъ. ШыкузэкIэт ушъагъэхэр зэуж итхэу станицэм къыдэкIыжьыгъэхэу, офицерыр апэ итэу къакIохэзэ, благъэу къызэсхэм мыдрэхэр ахаохи, нэбгырэ 70-м щыщэу щы нахь къэмынэу аукIыгъ. ГъомылапхъэхэмкIэ ушъэгъэ шыкузэкIэтхэр къызIэкIагъэхьагъэх. Апэ итыгъэ офицерыр мэзым хэлъэдэжьи, къызыдикIыгъэ дзэ частым кIожьыгъэ. Мы чIыпIэм щызэзэуагъэхэм ахэтыгъэ партизанэу Тыу Аминэ къызэриIотэжьырэмкIэ, нэмыц офицерэу ячасть кIожьыгъагъэм пшъэрылъэу фашIыгъэр зэримыгъэцэкIагъэм пае зыхэтыгъэ купыр сатырэу агъэуцуи апашъхьэ раукIыхьагъ.

А лъэхъаным, нахь тэрэзэу къэпIон хъумэ, 1942-рэ илъэсым ибжыхьэ Мыекъопэ районым хэхьэрэ чылагъохэр зэкIэ фашистхэм аIыгъыгъэх. Тэ тидзэ частьхэм къакIэрычыгъэ хъугъэ красноармейцэ кIалэхэу зыхэтхэм къыщанагъэхэм ащыщхэу бэ мэзым хэсыгъэхэр, фашистхэм ядзэхэр ахэм алъыхъущтыгъэх, яшакIощтыгъэх. Арэущтэу щытыгъэми, нэмыцхэр ахэм ащыщынэщтыгъэх, анахьэу зыщыщтэщтыгъэхэр партизанхэр арых. Дзэ Плъыжьым ыуж къинэгъэ дзэкIолIхэр зыхэс чIыпIэхэр зэрагъэшIэнхэм пае Шъхьагуащэ икIыхьагъэкIэ фашистхэм ясамолет горэм мафэ къэс псыхъом шъхьащытэу къызэпибыбыхьэщтыгъ. Нэмыц разведчикхэм биноклэхэмкIэ заплъыхьэзэ, а зы уахътэм тефэу, мафэ къэс Дахъу станицэм нахьыпэрапшIэу къышъхьащыхьэти, къушъхьэтIокIэ иным къыщигъазэти, нэмыкI чIыпIэхэм ашъхьащыбыбэу зэрэхъущтыгъэм цIыфэу станицэм дэсхэр есэжьыгъэхэти, ашIоIофыжьыгъэп. ЕтIанэ ыгъэзэжьыти, Мыекъопэ аэродромым тетIысхьажьыщтыгъэ.

Бжыхьэ тыгъэпсы мафэ горэм советскэ дзэкIолI нэбгырищ мэзым къыхэкIи, Дахъу станицэм щыщ горэм зыIуагъакIэмэ ашIоигъоу ашхыщтым ыуж итхэу Iошъхьэ шыгум дэкIояггъэхэу заплъыхьэу тетыгъэх. Ар МТФ-м игъунэгъугъ. А уахътэм тефэу нэмыц самолетым игъогъо макъэ къэIугъ. Ар Iуашъхьэм игъунэгъу къызэхъум дзэкIолIхэр яшхончхэмкIэ дэоягъэх. Самолетыр зэ къуанчэ къэхъугъ, етIанэ ыпэ ригъэзыхыгъ. Iугъо шIуцIэ къыпыустхъукIэу нахь лъхъанчэ къэхъугъ. Зыщеогъэхэ чIыпIэр зэщизэу зэрэщытым ишIуагъэ къекIыгъ. Сыдэу щытми, агъэфыкъогъэ самолет-разведчикыр летчикым ыкIи исыгъэхэм зи аримышIэу етIысэхыгъ. Пилотыр кабинэм къипкIи мэзым хэлъэдагъ. Ащ дисыгъэхэм къяхъулIагъэм зи щыгъуазэп. Нэмыцыдзэ гарнизонэу Дахъу станицэм дэлъыр тревогэкIэ къежьагъ, полицайхэри къэбырсырыгъэх. Шыхэр, цухэр къаугъоихи, кIэпсэшхокIэ самолетыр гъогубгъум къытыралъэшъуагъ.

ЗэрагъэунэфыгъэмкIэ, Сталинград фронтым щыкIогъэ хъугъэ-шIэгъэ иныр ары Хэгъэгу зэошхом текIоныгъэу тидзэхэм къыщыдахыгъэм лъапсэ фэхъугъэр. Нэмыц фашистхэм ядзэ дивизие 22-у тидзэхэм къаухъурэигъэм пыим ыгу ыгъэкIодыгъ. Арэущтэу хъугъэми, пыидзэ купышхоу «А» зыфиIорэм Кавказ къушъхьэхэм нахь защигъэпытагъ. Германием идзэхэм пшъэрылъ зыфашIыжьыгъагъ зыкъамытынэу. Ары шъхьаем, тэ тидзэхэми тыраубытагъ Краснодаррэ Тихорецкэрэ алъэныкъокIэ екIунхэу, Кавказыр къэзыбгынэрэ пыидзэм игъогу пабзыкIынэу. Ащ ыужкIэ Мыекъопэ лъэныкъом екIунхэу гухэлъ ашIыгъ. Арэущтэуи хъугъэ.

Ом изытет дэигъэми, тидзэкIолIхэм агу кIодыгъэп, чIэнагъэ ашIызэ, нэмыцхэри зэкIакIощтыгъэх. Тидзэхэм щэгынхэр, Iэзэгъу уцхэр, ашхыщтыр агъэхьазырыщтыгъэх. Апэрэ пшъэрылъэу яIагъэр хы ШIуцIэм щегъэжьагъэу Лэгъо-Накъэ нэс гъогоу ашIыщтыр арыгъэ. МэзитIум къыкIоцI гъогум ишIын пылъыгъэх. Ащ фэгъэзэгъагъэх сапер батальонхэр, дзэм хэмыт цIыфхэр ыкIи нэмыц гъэрхэр. 1942-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ чIыпIэхэу Мэрэтыкъо, Черниговскэ, Кувшинкэ, Цыцэ (Апшерон район) зэо пхъашэхэр ащыкIуагъэх. Нэмыцхэм лъэшэу якIэсагъ лъэгапIэхэм защагъэпытэныр. Ахэм атетэу къэзаощтыгъэх. Мы чIыпIэхэм советскэ дивизиитIу аIулъыгъ. Зыр я 31-рэ (командирыр полковникэу П.К. Богданович), адрэр я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизиеу полковникэу М.В. Евстигнеевыр зипащэр ары. Ахэм ясэмэгу лъэныкъокIэ къушъхьэу Гейман дэжь пэIулъыгъэх я 383-рэ, 328-рэ, 336-рэ шхончэо дивизиехэр. ДжабгъумкIэ къушъхьэу Мэртазыкъ илъэгапIэ тетыгъ я 33-рэ пограничнэ полкэу НКВД-м иер. Джа пстэумэ къапэIулъыгъ нэмыцхэм ядивизиитф.

КъушъхьэдэкIыпIэхэм тидзэхэм наступлениер ащырагъэжьагъ. Дунаим изытет дэигъэ, осыр, чъыIэр, пщагъор, жьыбгъэр пэрыохъу къафэхъущтыгъэх. Арэущтэу зэрэщытзи, тидзэхэм пыир зэкIафагъ. Щылэ мазэм и 6-м псыхъоу Пщыхьэ итIуакIэ къэсыгъэх, ащ ыуж лъэгапIэу ПаIо (Шапка) зыцIэм — псыхъоу Цыцэ дэжь тидзэхэр къэсыхи, ахэм къащыуцугъэх. Щылэ мазэм и 14-м нэфшъагъом апэкIэ илъыгъэх. Я 9-рэ къушъхьэшхончэо дивизием чIэнагъэхэр иIагъэхэми, пыир къызэтыригъэуцуагъ. Анахь зэошхохэр зышыкIуагъэхэр Апшерон районым къыхиубытэрэ лъэгапIэу ПаIо зыцIэмрэ Черниговскэ станицэм дэжьрэ. Щылэ мазэм и 25-м станицэу Самурскэр шъхьафит ашIыжьыгъ. Мы чIыпIэм нэмыцхэр къушъхьэ тIуакIэм щыдаубытэхи щызэхагъэтэкъуагъэх. Фронтым иставкэ къыгъэуцугъэ пшъэрылъыр я 9-рэ къушъхьэшхончэо дивизием я 31-рэ шхончэо дивизиер игъусэу агъэцэкIагъ. Пыим иухъумэпIэ чIыпIэ пхыратхъугъ.

Щылэ мазэм ыкIэхэм адэжь я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизием станицэхэу Шытхьалэрэ Ханскэмрэ, Закавказскэ фронтым идзэхэм Мыекъуапэ шъхьафит ашIыжьыгъ. Апэу къалэм къыдэхьагъэхэм ащыщ я 23-рэ шхончэо-пограничнэ полкым иподразделениеу подполковникэу П.К. Козак зипащэр. Мы къэбарыр щылэ мазэм и 30-м Совинформбюром къытыгъ.

Ау Хэгъэгу зэошхом фэгъэхьыгъэ тхылъхэу, справочникхэу ыкIи нэмыкI мемуархэу Темыр Кавказым щыкIогъэ заом къытегущыIэхэрэм хагъэунэфыкIы я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизием Мыекъуапэ шъхьафит ымышIыжьыгъэу. Ары шъхьаем, а дзэ цIэрыIом Мыекъопэ — Шытхьэлэ лъэныкъомкIэ ишIуагъэу къыщигъэкIуагъэм, пый мэхъаджэр зэхэгъэтэкъогъэным ыкIуачIэ зэрэфигъэIорышIагъэм къакIэмыкIуагъэу пIон плъэкIыщтэп НКВД-м ия 23-рэ погранполкрэ партизанхэмрэ Мыекъуапэ шъхьафит зэрашIыжьыгъэр. Ащ епхыгъэу зы щысэ къэбгъэлъэгъон плъэкIыщт. «Советская военная энциклопедия» зыфиIоу 1985-рэ илъэсым къыдэкIыгъэм мырэущтэу къыщеIо: «Мыекъуапэ 1942-рэ илъэсым ишышъхьэIу мазэ и 10-м нэмыцхэм аштагъ, 1943-рэ илъэсым щылэ мазэм и 29-м Темыр-Кавказ операциеу я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизием (командирыр М.В. Евстигнеев) ышIыгъэм ишIуагъэкIэ ар шъхьафит ашIыжьыгъ. Къалэр штэжьыгъэным хэлэжьагъэх партизан купэу «Народные мстители» (командирыр С.Я. Козлов), я 3-рэ Тульскэ партизан купэу «За Родину» (командирыр Я.Р. Свердлов) зыфиIохэрэр».

Тикъалэ шъхьафит ашIыжьыныр къызщырагъэжьагъэр ащ фэдизэу тпэчыжьэп. Фашистыдзэхэм аIыгъыгъэ пытапIэу ПаIо зыцIэр Апшерон районым хэхьэ, станицэу Черниговскэм пэгъунэгъу. Мыекъуапэ зэрэпэIудзыгъэр километрэ 80. А чIыпIэм 1975-рэ илъэсым ТекIоныгъэм ия 30-рэ илъэс тефэу мыжъосынитф щагъэуцугъ. Ахэр гъэпсыгъэнхэм зиIахьышIу хэзышIыхьагъэхэм ащыщых Мыекъуапэ илэжьакIохэр, еджэпIэхэм якIэлэегъаджэхэр, джащ фэдэу Апшерон мэзхозым епхыгъэ Черниговскэ гъэIорышIапIэм иIофышIэхэр. Ащ фэдэ Iофтхьэбзэ иным изэшIохын пэщэныгъэ дызэрахьагъ Мыекъуапэрэ Апшерон районымрэ япащэхэм. Джащ фэдэу мыжъосынхэм (обелискхэм) ягъэуцун яшъыпкъэу пылъыгъэх я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизиеу Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ дэлъыгъэм щыщхэр ыкIи а дивизием иветеранхэр. Мыжъосынхэм якъызэIухын фэгъэхьыгъэ митингэу щыIагъэм нэбгырэ мин заулэ хэлэжьагъ. А чIыпIэм зэрэщырахъухьагъэм тетэу илъэс къэс ТекIоныгъэм и Мафэ ехъулIэу ветеранхэр, еджакIохэр, спортсменхэр, нэмыкI общественнэ организациехэр Мыекъуапэрэ Апшеронскэмрэ адэкIыхэшъ щэшъыгъох, хэкIодагъэхэр агу къагъэкIыжьых, шхончогъу зэхэт макъэхэр агъэIух.

КъызэрэсIуагъэу, гъэтхэпэ мазэм иапэрэ мафэхэр арых а зэIукIэгъухэр зытырагъэфэхэрэр. Я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизием иIофыгъохэр ыпэкIэ лъызыгъэкIотэрэ я 131-рэ Мыекъопэ мото-шхончэо бригадэ шъхьафым (джы ар Абхъаз Республикэм щыI) идзэкIолIхэр ренэу кIощтыгъэх а мыжъосынхэм адэжь. Ахэр автомашинэ гъэкIэрэкIагъэмэ арысхэу, ветеранхэмрэ еджакIохэмрэ ягъусэхэу, быракъхэр аIыгъхэу чIыпIэу мыжъосынхэр зыдэщытхэм илъэс къэс зэрэкIохэрэр щытхъукIэ афэплъэгъунэу щыт. Зэхащэрэ митингхэм Мыекъуапэрэ Апшеронскэрэ япащэхэр, дзэкIолIхэр, ветеранхэр, еджакIохэр къащэгущыIэх, щэджэгъуашхэ ащарагъэшIы.

ЩыIэныгъэм къыгъэлъэгъуагъ Хэгъэгу зэошхом иилъэс къинхэр, ихъугъэ-шIагъэхэр нахь тпэчыжьэхэ хъу къэс, тицIыфхэм лIыгъэу, блэнагъэу къахэфагъэр зыфэдагъэр нахь тпэблагъэ зэрэхъурэр, уасэу афашIырэм нахь зыкъызэриIэтырэр. Мыекъуапэ нэмыц-фашист мэхъаджэхэр зыдафыжьыгъэхэр зы едзыгъо инэу тарихъым хэуцуагъ. Ар тапэкIи цIыфхэм агу илъыщт. ЕгъашIэми ащыгъупшэщтэп пый мэхъаджэхэр къызэцэкъэкIыхэзэ Кавказ къушъхьэхэм къызэрачIафыгъэхэр.

***ШЫМЫГЪЭХЪУ** Мурат.*
АР-м иветеран совет ипресс-секретарь, АР-м изаслуженнэ журналист.

Сурэтым итыр: **я 9-рэ къушъхьэ-шхончэо дивизием ишыу разведчикхэр къушъхьэу ПаIо (Шапка) зыцIэм дэжь къыщыуцугъэх.**

Сурэтыр 1943-рэ илъэсым икIымафэ тырахыгъ.

ДЗЮДОМРЭ НЫБЖЬЫКIЭХЭМРЭ

Анахь лъэшхэр къыхахыщтых

Къыблэ шъолъырым дзюдомкIэ изэнэкъокъухэу Мыекъуапэ щылэ мазэм и 28 — 29-м щыкIохэрэм илъэс 20-м нэс зыныбжьхэр ахэлажьэх. ЗэIукIэгъумэ Къалмыкъым, Волгоград, Астрахань, Ростов хэкухэм, Краснодар краим, Адыгеим ябэнэкIо 220-м яухьазырыныгъэ къащагъэлъагъо.

Зэнэкъокъумэ ясудья шъхьаIэу Геннадий Лоханскэр Волгоград къикIыгъ. Ащ къызэрэтиIуагъэмкIэ, Урысыем икIэух зэIукIэгъухэр мэзаем и 28-м къыщыублагъэу гъэтхапэм и 3-м нэс Тюмень щыкIощтых. ЮФО-м изэнэкъокъухэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къащыдэзыхыхэрэр Тюмень кIощтых. Урысыем идышъэ, тыжьын медальхэр къэзыхьынхэ зылъэкIыщтхэр Адыгэ Республикэм иалырэгъу щэбанэх.

— Адыгеим итренер-кIэлэегъаджэхэу Акъущэ Мыхьамодэ, Чэтыжъ Алый, Беданэкъо Рэмэзанэ, Нэпсэу Байзэт, Сергей Шутовым, нэмыкIхэм агъэсэрэ ныбжьыкIэхэр зэнэкъокъухэм ахэлажьэх, — еIо АР-м изаслуженнэ тренерэу Бастэ Сэлымэ. — Дзюдом пыщагъэхэм япчъагъэ хэдгъахъозэ сэнаущыгъэ зыхэлъхэр къахэдгъэщыхэ тшIоигъу.

Пшъашъэм ишъэф къыуиIощта?

Адыгэкъалэ икIэлэцIыкIу-ныбжьыкIэ спорт еджапIэ Ерэджыбэкъо Заремэ зыщегъасэ. Дзюдомрэ самбэмрэкIэ ипащэр Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Чэтыжъ Алый.

— Дзюдор сшIогъэшIэгъон къодыеп, — еIо Ерэджыбэкъо Заремэ. — Медальхэр зэнэкъокъухэм къащыдэсхыхэ сшIоигъу.

— Къыблэ шъолъырым самбэмкIэ апэрэ чIыпIэр къыщыдэпхыгъ, дзюдомкIэ джэрз медалыр къыпфагъэшъошагъ. Уигухэлъ благъэхэр къытаIоба.

— Нахьыбэрэ сыбанэ сшIоигъу.

— Дзюдомрэ самбэмрэ къыхэпхынхэр сыда къызыхэкIыгъэр?

— ПшIогъэшIэгъоным упылъыныр къесэгъэкIу. Сипшъэшъэгъумэ къыздырамыгъаштэу уахътэ къыхэкIыгъэми, зыкIи сыкIэгъожьырэп.

— Псаунығъэр дзюдом егъэпыта?

— Псаунығъэм изакъоп ыгъэпытэрэр. Шэн-зекIуакIэхэр, гур егъэпытэх. Iоф зыдэпшIэжьы пшIоигъо уешIы. Умысымэджэнэу уфаемэ физкультурэмрэ спортымрэ уапылъын фае.

— Уипшъэшъэгъумэ, уиIахьылхэм спортым узэрэпылъыр къырагъэкIуа?

— Апэрэ мафэхэм къырамыгъэкIоу къызэрэсаIощтыгъэр къэсэшIэжьы. Непэ сипшъэшъэгъухэри Чэтыжъ Алый ыдэжь къызэрэкIохэрэр сигуапэ. Урамыр къэпкIухьэу утетынымрэ спортым упылъынымрэ сыда нахьышIур? Сэ сызыхэдэн щыIагъ. Колледжым сыщеджэ, дзюдомрэ самбэмрэ сапылъ.

— БэнэпIэ алырэгъум узытехьэкIэ апэу узэгупшысэрэр шъэфа?

— Пшъашъэм шъэфэу иIэр къымыIоныр нахьышIу, — тизэдэгущыIэгъу къыхэлажьэ тренерэу Чэтыжъ Алый. — МакIэп зэгупшысэрэр. Бэнэгъур зашIуахьыкIэ нэпсыр къятэкъохызэ пчэгум пшъашъэхэр къикIыжьхэу къыхэкIы.

— Пчэгум сызихьэкIэ бэнэгъур къызэрэсхьыщтым сегупшысэ, — къеIуатэ Ерэджыбэкъо Заремэ, — ау сыгу илъыр сызэбэнырэм езгъэшIэнэу сыфаеп.

— Хэгъэгум изэнэкъокъумэ уахэлажьээ, уимедальхэм ахэбгъэхъонэу, Адыгэ Республикэм щытхъу къыфэпхынэу пфэтэIо.

— Тхьашъуегъэпсэу.

Сурэтым итхэр: **Чэтыжъ Алыйрэ Ерэджыбэкъо Заремэрэ**.

СПОРТЫМ ЩЫЦIЭРЫIОХЭР

Адыгеим иныбджэгъушIу

Гандбол командэу «Кубань» Краснодар анахь дэгъоу щешIэрэмэ Светлана Смирновар ащыщ. Адыгеим ар иныбджэгъушIу, тиреспубликэ щыкIорэ зэIукIэгъумэ игуапэу ахэлажьэ. АР-м гандбол командэ щызэхэщэгъэным кIэщакIо фэхъугъэ Джэнчэтэ СултIан фэгъэхьыгъэ шIэжь зэнэкъокъоу Мыекъуапэ щыIагъэм С. Смирновам IэпэIэсэныгъэ ин къызэрэщигъэлъэгъуагъэм фэшI шIухьафтын зэрэфишIыгъагъэр шIукIэ ыгу къегъэкIыжьы. «Адыифым» щешIэрэ ныбжьыкIэхэр ащ кIырэплъых.

Сурэтым итыр: **Адыгеим испорт иветеранэу А. Осколковыр С. Смирновам фэгушIо.**

БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

Тикъалэ щыкIощтых

Мыекъопэ баскетбол командэу «Динамо — МГТУ»-м изичэзыу ешIэгъухэр тикъалэ щыкIощтых. Саратоврэ Волжскэрэ якомандэхэр тихьакIэщтых.

Щылэ мазэм и 28 — 29-м «Динамо—МГТУ»-р «Автодор» Саратов дешIэщт. Щылэ мазэм и 31-м ыкIи мэзаем и 1-м тибаскетболистхэр «Волжанин — ГЭС»-м Мыекъуапэ щыдешIэщтых.

Адыгэ Республикэм ибаскетбол командэ апшъэрэ купым дэгъоу щешIэ, апэ ит командищым ащыщ.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

«Адыифым» сыда къыдэхъущтыр?

«Астраханочка» Астрахань — «Адыиф» Мыекъуапэ — 36:26 (15:13). Щылэ мазэм и 24-м Астрахань щызэдешIагъэх.

«Астраханочкэр» апэ ит команди 6-м ахэфэным фэбанэщтыгъ. ЕшIэгъур тшIуихьыным фэшI амалэу зылъыхъугъэр макIэп. «Адыифым» итренер шъхьаIэу, Урысыем изаслуженнэ тренерэу Александр Реввэ тызэрэщигъэгъозагъэу, бысымхэм гъогогъу 11 метрибл хъурэ тазыр дзынхэр агъэцэкIагъэх. «Адыифыр» тазыркIэ гъогогъуи 3 ныIэп «Астраханочкэ» икъэлапчъэ зэрэдэуагъэр. Тиспортсменкэхэр, ешIапIэм рагъэкIыхэзэ, такъикъ 12 агъэпщынагъэх, бысымхэр зэрагъэпщынагъэхэр такъикъи 6.

Астрахань щызэдешIэхэзэ, пчъагъэр зэфэдэ зэхъум судьяхэр хэпшIыкIэу бысымхэм IэпыIэгъу зэрафэхъущтыгъэхэр ары зэгъэпшэнхэр зыкIэтшIыхэрэр. «Адыифыр» непэ «Астраханочкэм» текIоным фэмыхьазырэу зылъытэрэмэ таIокIэми, тигандболисткэмэ гуетыныгъэ зэрахэлъыр зэIукIэгъум къызэрэщагъэлъагъорэр тигуапэ.

ТикъэлэпчъэIутэу Светлана Кошубековар дэгъоу ешIагъ, Iэгуаор бэрэ зэкIидзэжьыгъ. «Адыифым» анахьэу къыхэщыгъэмэ ащыщых къэлапчъэм Iэгуаор дэзыдзагъэхэр. Мария Гарбуз гъогогъуи 5, Татьяна Гусаковам 5, Екатерина Сухановамрэ Анастасия Косенковамрэ плIырыплIэ, Анна Игнатченкэм 2 къэлапчъэм Iэгуаор дадзагъ. Зэрэсымаджэхэм къыхэкIэу Мария Мартыненкэр, Мария Романенкэр, Наталья Еремченкэр ешIэгъум хэлэжьагъэхэп.

КупитIоу гощыгъэх

Суперлигэм хэт командэхэр купитIоу гощыгъэхэу хэгъэгум изэнэкъокъу лъагъэкIотэщт. Апэрэ чIыпIихыр зыхьыгъэхэр медальхэм афэбэнэщтых.

1. **«Динамо» Волгоград**
2. **«Звезда» Звенигород**
3. **«Лада» Тольятти**
4. **«Ростов-Дон» Ростов-на-Дону**
5. **«Луч» Москва**
6. **«Астраханочка» Астрахань**

Ауж итхэр

7. **«Кубань» Краснодар**
8. **«Кировчанка» С.-Петербург**
9. **«Адыиф» Мыекъуапэ**
10. **«Университет» Ижевск**

Мэзаем и 16 — 18-м Краснодар щызэIукIэщтхэр: **«Кубань», «Адыиф», «Кировчанка», «Университет».**

Мэзаем и 20 — 23-м мы командэхэр Мыекъуапэ щызэдешIэщтых. Гъэтхапэм и 3 — 6-м Ижевскэ и 24 — 27-м Санкт-Петербург зэIукIэгъухэр ащыкIощтых.

«Адыифыр» суперлигэм къыхэнэным, я 7 — 8-рэ чIыпIэхэм ащыщ къыдихыным афэбэнэщт. Тикомандэ иIофыгъохэм, Адыгеим игандбол зыкъегъэIэтыгъэным афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъухэр тренер шъхьаIэу Александр Реввэ, тигандболисткэмэ, кIэлэцIыкIумэ ятренерхэм, спортым пылъхэм адэтшIыщтых. ЕплъыкIэ анахь гъэшIэгъонхэр «Адыгэ макъэм» къыщыхэтыутыщтых. Гандболыр зикIасэмэ ягупшысэхэр тагъашIэ ашIоигъомэ, редакцием мыщ фэдэ телефонкIэ къытеонхэу тяжэ: **52-51-84-рэ.**

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.